

Дидактико-методичні засади формування механізмів діалогічного мовлення в учнів 7–9 класів гімназій

*О.С. Пасічник,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України*

Уміння спілкуватися іноземною мовою, сприймати співрозмовника та аргументовано висловлювати власну точку є важливим параметром сформованості іншомовної комунікативної компетентності. Попри це, проблема навчання діалогічного мовлення залишається однією з найменш розроблених у методиці – досвід засвідчує, що попри достатній вокабуляр, сформований у школі, деякі випускники фактично не спроможні підтримувати змістовну розмову.

На переконання дослідників, витоки цієї проблеми зумовлені розбіжностями між особливостями реального спілкування та стратегіями навчання у школі. Так, процес навчання іноземної мови значною мірою базується на лінгвістичних теоріях, розроблених на основі окремих деконтекстуалізованих слів і речень, або ж структурованих текстів (монологів). У результаті такого навчання учням складно асоціювати лексичний матеріал та граматичні форми з прагматичним дискурсом. Окрім того, спостереження за учнями засвідчують, що нездатність брати участь у діалогічній взаємодії може мати психологічне підґрунтя, зокрема через страх учнів допуститися помилок у висловлюваннях, що може зробити їх об'єктом глузування однолітків. Також варто зазначити, що говоріння не є об'єктом оцінювання багатьох іспитів (ДПА, ЗНО чи НМТ), відтак логічно, що вчителі звертають більшу увагу на навчання читання, письма та тренування граматичних навичок.

Як форма спілкування діалог характеризується *непередбачуваністю* – його розвиток важко спрогнозувати, а кожне наступне запитання чи відповідь можуть повністю змінити його перебіг а інколи й тематичну спрямованість. На відміну від монологів, які характеризуються повнотою формулювань, діалог вирізняється *еліптичністю* (незавершеністю речень та фраз, зміст яких розкривається завдяки контексту), широким використанням паралінгвістичних засобів (у процесі спілкування 60%–80% комунікації здійснюється через невербальні засоби, і лише 20%–40% за допомогою вербальних). Здебільшого діалог, який відбувається між людьми в невимушених побутових умовах, відрізняється від тієї моделі діалогу, яка практикується на уроці чи представлена у вигляді вірців у змісті підручників.

Встановлено, що в більшості учнів, які навчаються у 7-9 класах, уже сформовані уміння і навички реплікування та формування діалогічних єдностей. Відтак, основний акцент має бути здійснений саме на *систематичній роботі над створенням діалогів різних функціональних типів*. Оскільки основним чинником,

який спонукає до участі в діалозі, є потреба у вирішенні певного завдання, а сам діалог можна описати в термінах *ситуативності* вбачаємо за доцільне здійснювати його навчання за допомогою спеціально створених комунікативних ситуацій, які чітко регламентують цілі, окреслюють завдання та ролі кожного з учасників комунікативної взаємодії.

Хоча практика використання комунікативних ситуацій вже окреслилася в системі вітчизняної шкільної іншомовної освіти (В.Г. Редько), вона не позбавлена окремих труднощів, зумовлених невмінням учнів починати та підтримувати змістовні діалоги, правильно будувати запитальні речення тощо. Через тренувальну природу діалогів їм може бути важко конвертувати поставлене завдання в мотив, усвідомити цілі тренувальної діалогічної діяльності, екстраполювати їх на власні потреби. Саме в цьому контексті перед розробником завдань та вчителем постає завдання максимально *врахувати індивідуальні запити та інтереси учнів* з метою активізувати та вмотивувати їх комунікативну діяльність. Ідея навчання мови через спілкування має базуватися на *принципі інтеграції навчання так званої “механіки” іноземної мови*, під якою насамперед розуміємо лексику, граматику, вимову. Окремо варто пам’ятати, що діалог – це не лише одна із форм спілкування, яка передбачає почерговий обмін репліками, але й різновид міжособистісної поведінки, а відтак підпорядковується певним прийнятим у конкретному суспільстві правилам та нормам, які, у свою чергу, визначаються культурою та традиціями. Через дотримання соціальних норм діалогу відбувається соціалізація особи, яка вступає в мовленнєву взаємодію з іншими людьми.

Особливості використання мовленнєвих ситуацій як засобів формування ключових компетентностей у процесі навчання іншомовного спілкування учнів 7-8 класів гімназій

*М.В. Яковчук,
науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України*

Формування іншомовної комунікативної компетентності найбільш повною мірою проявляється у процесі використання мовленнєвих ситуацій.

Проаналізувавши зміст чинних підручників з іноземних мов для учнів 7-8 класів, як основний засіб набуття учнями досвіду спілкування в межах ключових компетентностей щодо використання мовленнєвих ситуацій як засобів навчання іншомовної комунікації, можна зробити висновок, що запропоновані завдання на формування іншомовної комунікативної компетентності не містять суто практичної спрямованості, співвіднесеності з реальною комунікацією, не вмотивовують навчальну роботу учнів, не спонукають їх до критичного мислення, а більшою мірою виконують функцію контролю рівня засвоєння навчального матеріалу відповідно до теми, що вивчається. Аналіз мовленнєвих